

SLOVENIJA.

List 58.

V petek 20. maliga Serpana

1849.

Slovenija izhaja vsaki teden dvakrat, in sicer vsaki torek in petek. Predplačuje se za celo leto v založnici v Ljubljani 7 gold., za polleta 3 gold. in $\frac{1}{2}$, za eno kvatre 1 gold. in 45 kr. Za celoletno pošiljanje na dom v Ljubljani se odrajuje še $\frac{1}{2}$ gold. Za po pošti pošiljano Slovenijo je celoletno plačilo 8 gold., polletno 4 gold., za eno kvatre 2 gold.

Slovenskim učencam po dokončanem šolskem letu.

Zopet je minulo leto, in koliko smo boljši od lani gledé narodstva? Grozno malo. Tiste blažene misli, nadpolni upi lanskiga sušca, kje ste? ali ste se mar dopolnili? Nič manj kot to. Še zmiram kraljuje Slovincu ptuj živelj po naših domačih planjavah, še zmiram ga tare ponemčevanja môra tlačivna. Pogledimo pa v prihodnost, kaj tamkej vidimo. Černosive, grom in blisk noseče oblake, ki nam z grozno nevihto proté. To nas čaka, tega se imamo nadjati, in če ne bomo na preži, gotovo bo nas tudi manj ali več vnesrečilo. Temu v okom priti, tega se po moči obraniti, to je zdaj naše opravilo, to naša zastavica, pri kateri iskreni domorodec ne sme roke križem nositi, temuč sejati, okopavati, pleti se mora, če hočemo obilo pridelati.

Vse drugo opustivši sim samo namenil tukej nekej besedi vam preljudi učenci k slovesu pregovoriti, ne nadjaje se vaše zamere, ker one so izliv za domovino plamečiga serca, ki pa vendar druge narode ostale v svoji meji nikakor ne čerti.

I. Razšli se boste kmalo iz za narodovnost tako mlačne, če ne celo merzle Ljubljane, in kam? k svojim slovenskim staršem, k slovenskim bratom in sestram, ki se pa še po dolgim spanji zadosti ne zavejo pomenljive sedajnosti. Ljubi mladenči, tukej se pokažite Slovenije verle sinove, tukej zaspano budite, zbujeno pa podpirajte. Povejte jim, kaj je narodovnost, kako žalosten je nje stan pri nas, in kako krepkih rok, nevstrašljivih sere de potrebuje naša mila Slovenija. Odpadše z mehko besedo pošvarite, in jim z ljubeznijo pokažite stezo, ktera pelje v slovenske gaje. Nikakor se ne vstrašite nasprotnikov, kaj mar nima sleherni dobra, pravična stvar zmiram svojih napotij? mar niso tudi pri nas zaslepljeni malikovavci ptujke? Te samo pomilovaje si prizadevajte neškodljive storiti. Tako boste zadostili svojimu poklicu, tako se poslužili pravice od cesarja 4. Sušca t. l. dane. (§. 4.)

II. Sosedo obiskovaje gorko priporočujte slovenske časopise, ker za herbtam je čas, v katerim so mislili, de je za kmeta samo matika, rovnica, sekira itd. Dopovejte, razložite jim, de se bodo oni zanaprej vlade vdeležili; in de se bodo z dobrim speham tega poprijeli, so jim k temu neogibljivo časopisi, v slovenskim duhu vredovani, potrebni, ki jih napeljevaje k njihovi lastni sreči, z vsim soznanijo, cesar jim je vediti.

III. To dvoje opravljuje pa tudi lahko še na drug način pripomorete k povzdvihi slovenske narodovnosti, in scer ko boste v dotiki in pogovorih s prostim kmetam, kteriga jezik še ni tako pokvarjen, kakor meščanov, kako bolj neznano pa čisto slovensko besedo slišali, zapišite jo, in nazaj prihodnjiga šolskiga leta pridši jih nabrane zročite slovenskimu družtvu, de jih bode slovarju ali besednjaku vverstilo. Če naravoslovci trave, kebre, muhe in druge merčese nabirajo, se li mar ne spodobi tudi nam ravno tako pridnim biti v naberi slovenskih besedi?

To sim mislil, to sim sklenil vam pred odhodam iz bele Ljubljane še povedati. Ljubi bratje, spoznajte vendar enkrat imenitni čas,

v katerim zdej bivamo, nikar se ne vstrašite sleherne sapice. Pravice se deržimo, in kdo zamore potim kej proti nam? Stopimo v kolo, zedinimo se, in podpirajmo slehern po svoji moči našo ljubo Slovenijo, de nam vrag v belim dnevu ne bo ljulike v njo sejal. To pomislite, ljubi mladenči, in nikar me ne zapustite upijočiga v puščavi. Z Bogam!

D. o. F.

Koroška kronovina.

Po ukazu ministerstva znotrajnih oprav je Koroška dežela samostojna, neodvisna kronovina; nj. veličastvo je to napravo podobrilo, in Koroškej kronovini začasno ustavo podelilo.

Novine so že prinesle zahvalno pismo Korošcov za samostalnost. Koroška je toraj od Ilirije odeceplena, samostojna kronovina; mi jo za tako spoznati moramo, in jo tudi spoznamo; pa vendar vse to nas ne moti, in ne plaši, svoje mnenje od te reči odkritoserčno pred celim svetam izreči.

4. Marca 1849 je visoko ministerstvo reklo: „Austrijansko cesarstvo obstoji iz naslednjih kronnih dežel: ... iz kraljestva ilirskiga, obstoječiga iz vojvodstva koroškiga, vojvodstva krajnskiga, poknežene grofnije goriške in gradiškanske, mejne grofnije istrianske in mestne teržaške okrajne“, — §. 1. dane ustave.

§. 6. tiste ustave veli: „Meje deržave in posameznih kronnih dežel se smejo samo po dani postavi premeniti.“

§. 37. se glasi: „Postavodajna oblast se zastran deržavnih zadev od cesarja v družbi z deržavnim zborom izveduje.“ §. 123.: „Prenaredbe deržavne ustave se zamorejo v prvim deržavnim zboru po navadnim postavodajstvu nasvetovati;“ in po §. 120. „se bodo, dokler vse skladne postave, ktere so s to deržavno ustavo sklenjene, po ustavni poti ne bojo dane, primerne postave po ukazih na znanje dajale.“ Le samo deržavni zbor zamore prenarodbe deržavne ustave nasvetovati, po danej deržavni ustavi pa Koroška ni kronovina, ampak Ilirija; — le samo deržavni zbor sme meje posamesnih kronnih dežel premeniti, po danej deržavni ustavi pa ilirska kronovina obseže: Koroško, Goriško in Gradiškansko, Istrijo in Teržaško. Ni toraj prenapeto ali clo puntarsko vprašati: od koga je naše ministerstvo oblast sprejelo, od svetlega cesarja dana ustavo tako zanemariti in ilirsko kronovino na take male kose tergati? „Kje je ilirska kronovina?“ se bo gotovo in ojestro na prvim deržavnim zboru baralo; kako se bode odgovorilo? Dana ustava bo tako ravnanje obsodila. —

Nektere srenje na Českim so svetlemu cesarju prošnje vložile, da bi se naj deržavna ustava od 4. Marca preklicala. Na to je prišel od cesarja českimu mestopoglavarju lastni ročni listic od 5. Junija, v kateremu se med drugim bere: „Jaz vam naložim po Českej kronovini oznaniti, da je Moja terdna volja, se deržavne ustave zvesto in nepremakljivo deržati.“ Tudi po teh besedah našega svetlega cesarja se bo na prvim deržavnim zboru vprašalo po ilirskej kronovini; kako se bo odgovorilo? —

Ako bode ilirska kronovina, kakor se kaže, raztergana: bomo dobili namesti eniga cesar-

skiga namestnika s svojimi uradniki 5 ali 6, namesto enega deželnega zbora tudi 5 ali 6; tako bo tudi z uradnimi novinami, šolskim svetovavstem itd. vse bo po petero ali šestero! Tudi zavolj teh nepotrebnih velikih stroškov se bo na derž. zboru baralo; kako se bode odgovorilo? —

Drugi narodi bojo reči in potrebe svoje po treh stopnjah pretresovali: namreč v okrajnih, okrožnih in deželnih zborih. Ako bi Ilirija razpadla, bi Slovenci okrogov ne imeli, in ne okrožnih zborov, in bi svoje srenjske reči le v dveh stopnjah — v okrajnih in deželnih zborih — presojevati morali. Alj se sme kaka pravica tudi enakopravnim Slovincem kraliti, in najzvestejši narod žaliti. Tudi zavolj tega bode vprašanje, kakšen bo odgovor? —

Na Tirolskim je prebivavcov 859,250; med njimi je Lahov 329,419 to je $\frac{1}{3}$; na Českim je prebivavcov 4,347,962; med njimi Nemcov 1,727,950 to je $\frac{1}{4}$; na Moravskim je prebivavcov 2,250,594; med njimi Nemcov 751,325 to je $\frac{1}{3}$; v Dalmaciji je prebivavcov 404,640; med njimi Lahov 28,500 to je $\frac{1}{14}$; v Štajerju je prebivavcov 950,200; med njimi Slovincov 352,874 to je $\frac{1}{3}$; v Kranju je prebivavcov 500,000; med njimi Nemcov 25,000 to je $\frac{1}{20}$; na Primorskim je prebivavcov 507,126; med njimi Lahov 161,635 to je $\frac{1}{3}$; na Goriskim je prebivavcov 185,782; med njimi Lahov 66,571 to je $\frac{1}{3}$; na Koroškim je prebivavcov 333,487; med njimi Slovincov 121,745 to je več kot $\frac{1}{3}$.

V časopisih smo že brali, da sta po ustavi Tirolske kronovine na deželnim zboru oba jezika enakopravna; ravno to smemo gotovo pričakovati od vsih tistih kronovin, v kterih se le nekterih Nemcov, Lahov itd. znajde. Da se bo pa ravno tak tenko gledalo na Slavjane, posebno na pozablene Slovence, tega pričakovati se ne upamo. Ustavo Koroške kronovine smo že malo spregledali; §. 2. pravi: „Obadva naroda sta enakopravna;“ §. 5. pa pove: „da je opravični jezik v deželnim zboru le samo nemški.“ Oba naroda sta pa enakopravna; radi bi zvedeli, kako se bo na deržavnim zboru taka enakopravnost zagovarjala? —

Ako se Ilirija razterga, proti Slovenskemu narodu velika nevarnost zastran narodnosti, se stavijo zavere omiki in izobraženju slovenskega naroda, se mu vnožavajo deželni stroški, se mu zabrani ravna pot k sreči in slavi. „Alj je zvesti slov. narod to zaslužil?“ se bo baralo v deržavnim zboru; kako se bo odgovarjalo? —

Ilirija mora obstati; te „perstan Evropini“ ne sme zibniti iz krone austrijanskega cesarja: to tirja dana ustava, zagotovljena enakopravnost in zvestost naroda slovenskega!

A. E.

Austrijansko Cesarstvo.

Slovenska dežela.

° Iz mnogih krajev zvemo, de je bila po kresijskih uradih nova občinska ali srenjska postava gg. okrajnim (kantonskim) komisarijam samo v nemškem jeziku s to nalogo

poslana, de naj taisto kmečkemu ljudstvu razglasijo in razložo. To delo bi se jim bilo lahko olajšalo z priloženjem slovenske postave! —

* Kakor se iz Milana zve, so si sardiniski pooblastenci v pogojenju zastran miru nove zadržke zmislili, ki zopet upanje na bližnji sklep miru kalé. Maršal Radecki de je mende zopet sklenil za orožje prijeti in je že potrebne vojaške priprave storil. Tode ni verjetno, de bi Sardinia zdaj še enkrat boj skušala in to žuganje maršala vtegne Sardince zopet spametvati. — (Presse.)

Ljubljana 18. maj. serp. 2849. V 51. listu smo dali na znanje, de je ministerstvo pravice sklenilo, kolikor je mogoče, enolično pravniško terminologijo, to je postavne in opravilske besede za Avstrijske Slavjane zastaviti; de bo ministerstvo v ta namen zbor vsih slavj. predstavljavcov napravilo, in k tistim tudi iz vsake slavj. dežele eniga v rečeh, ki so pri tem potrebne, najdeniga in zastopniga uradnika poklicalo. Ravno zvemo, de se bo ta zbor perve dni prihodniga mesca na Dunaju peredel, in de je za našo deželo gosp. Mažgon, učenik pravdoslovja in c. k. kriminalni aktuar v Ljubljani od ministerstva poklican. *) Z to naredbo se je ministerstvo eno stopnjo k enakopravnosti narodov perbližalo. Odkritoserčno moremo reči, de nas že zdavnej ministerstvo z nobeno novico tako razveselilo ni, kakor z današno, in hvalo mu vemo zavolj tega. To naj Lloydov dopisnik p. ja dobro opazi, de mi tudi hvalo dajemo, kadar po naših mislih gre, kakor on. Prepričani smo pa, de tudi on zmerej ne bo vse dela ministerstva hvalil, posebno mu današna novica ne bo prav usč. Razložek je le ta, de si on ne upa odkritoserčno povedati, kej in kdaj ga je zbodlo, zato ker si per vsaki besedci misli, znabit de se bom s taisto ministerstvu zameril. V ustavni deržavi še niso bli nikoli vsi deržavljanj ene misli, in tudi ne smejo biti. Ozrite se gosp. p. na slavniga Peela, na Thiera in več takih, al so bli zmeraj takih misel, kaker ministerstvo? al tem tudi porečete „Wühler“, pa de imajo „Hintergedanken?“ Zastran drugih misel, — utisnite si Vi gospod p. dobro v glavo — je človek lohka boljši deržavljan, kaker Vi, zakaj vsaki, ker ve, kaj pomeni beseda: Opposition, tudi ve, de ima postavi pokoren biti, in ji je tudi. Gospod p., kako pa bi se Vi potlej obračali, ko bi, postavimo, to ministerstvo odstopilo, in drugo nasledilo, ktero bi po vaših današnjih mislih pričujočimu ravno nasproti bilo. Al bi nemara plajš obrnili? —

To smo Vam le memogrede**) povedati hotli, namen naš je bil le volitev gosp. Mažgona posebno še pohvaliti, zakaj on je delu, k kterimu je poklican, kos. Z žalostnim sercam pa perstavimo, de je ta gospod zdaj hudo hudo bolan, tode terdno upanje imamo, de bode Bog leto Slovencam drago življenje ohranil, in de se bo vredni rodoljub še, če tudi pozneje, mogel vdeležiti važniga dela, k kterimu je poklican. — Pisma iz Dunaja prinesejo tudi novico, de bo ministerstvo pravice v Ljubljani komisijo za prestavljanje postav ustanovilo. Za to smo že dolgo prosili, kakor se kaze, bomo vender vslišani. —

— h —

Iz Celja. V nedelo večer (8. dan tega mesca) smo imeli svojega slavnega domorednega kneza in škofa, Antona Martina, v našem mestu, pa samo pol ure; prišli so okolj sedmih v Celje, in so se kmalo potem peljali proti

*) Iz Zagreba je poklicalo ministerstvo v ta namen slavniga pisatelja in rodoljuba g. Joana Mazuranića. Vred.

**) Odkar je ministerstvo Lloydov svojo moralno podporo odtegnilo in odkar je znano: de se taisti zunej nekoliko plemenitavev na nobeno življenja polno in življenja vredno stranko v cesarstvu ne naslanja, je mende boljše se z njim in njegovimi pomagavei, ki le svojo golost svetu odkrivajo, ne meniti. Vred.

Šent-Martinu v rožni dolini. Hvaležno jim mora naše mesto biti, ker si toljko prizadevajo, da bi se Celjske latinske šole za nadgimnazium (vikše latinske šole) povzdignile.

Ker je po novemu ukazu visokega ministerstva Celje za okrožno mesto slovenske Štajerske dežele postalo, torej tud upatismemo, da bodemo v Celje nadgimnazium dobili; kar bo že zavolj tega dobro, da bodo zamogli naši mladenči blizo svojih staršev šole obiskovati. Tudi upamo, da bode naš domodni jezik v latinskih šolah večo pravico dobil, kakor jo je dosihmal imel. Tistim nasprotnikom našega naroda (hvala Bogu, da jih je le malo), kterim se zdaj ne gre v glavo, da bi se zamoglo v našem jeziku kaj pametnega in koristnega spisati, smo že davnej odpustili; samo to jih lepo prosimo, da naj bi se v reči ne vtikali, kterih ne razumijo.

Dobili smo v saboto, 7. dan tega mesca vkaz od visokega ministerstva javnega učeništva; podpisan je 4. dan t. m., po ktermu se morajo šole v slavjanskih deželah že prihodno leto v slavjanskemu jeziku začeti. Ta vkaz se tako glasi: „In den slovenischen Bezirken muss wohl der Unterricht in der Landessprache beginnen. Dieses soll aber die rechtzeitig vorzunehmende Unterweisung in der deutschen Sprache nicht hindern, wenn die überwiegende Mehrzahl der hiebei Beteiligten solches verlangt.“

2. Dem Mangel an slovenischen und slovenisch-deutschen Schulbüchern muss abgeholfen werden. Das F. B. Ordinariat wolle in dieser Beziehung die geeigneten Anträge anher stellen.“

Živilo visoko ministerstvo! Da nam le skoz enoluknico sonce zastran domorednega terjanja zasije, in mi že od veselja poskakujemo, ker vidimo, da se od dne do dne oblabe našega ministerstva bolj spolnujejo.

V petek 6. t. m. se je šolsko leto v latinskih šolah sklenilo, eden mesec pred kakor po navadi; vzrok tega je bila kolera, ktera se je bila v našem mestu prikazala. Veči del naših mladenčev prebiva v majhnih, včasi z ljudmi natlačnih stanicah; in bilo se je bati, če bi se ta bolezen bolj razsnila, da bi tud po naših mladenčih segla, ker so tud že bolehati začeli bili. Ta okoljstava je bila krožno zdravništvo primorala opomniti učiteljsko predstojstvo, da naj se hitro šole sklenejo; kar se je tud brez odloga storilo. Nemškimi šolam ni bilo treba tega storiti, ker so si to reč en malo pomislile, in vmed tem je kolera henjala.

Kolera v Celji. Mnogo se povsodi govori, kako da v Celji kolera ljude davi, in gerdo laži so se že skovale, ktere iz ust v uste po deželi grede. Bila se je v resnici ta huda bolezen tud v našem kraju prikazala, pa hvala Bogu je zdaj zopet henjala, tud ni imela take moči, ktero ima v drugih krajih, tako da se je vsak, kterga je bila popadla, lahko otel, ako se ni bil preveč v svojem življenju pregrešil; in razun tistih, ker so v zadnih Novinah vmed merličami na kolero stali, poznej še nihče ni na kolero v Celji vmerl.

Da se bodo pa ljudi vedli te boleznj varovati, je naša mestna politiška vrada (Magistrat) sledeče oznanilo razglasila:

Oznanilo.

„Ker se v sadašnjemu času kolera tu in tam prikazuje, torej je sklenila mestna vrada razznani sledeči poduk, kako da se zamore človek te boleznj obvarovati, da bi se prevelki strah te boleznj odvernili.

1. Ker je bolezen kolera le grizi domači podobna, ktera ob svojih časih v naših krajih vlada, torej naj se v temu času vsak varuje take jedi živjati, ktera mu kakor že po svoji skušnjji ve, drisko pripravi. Sploh naj se vsak varuje nezmernosti v jedi in pijači, vžitja nezrelega in slabega sadja, sočive posebno salate in kumar (murk), potem žerkih, terdih jedil, ktere želodec težijo, sla-

be in spridene vode; varuje naj se vsak prehlajenja pri razgretemu životu, in kadar na gorki dan hladna noč sledi; — kopanja v merzli vodi, hudega dušnega pregiba, kakor jeze itd., nezmernega životnega dela in ponočnega rojenja; vsak naj se tedaj pravnega, zmirnega in pokojnega življenja derži.

2. Skerbno se priporoči vsakemu prebivavcu snažiti hiše in prebivališa, koljkor je mogoče, kakor tud život, obleko in pohišno orodje, prezrakovanje (preluftanje) hiše skoz to da se okna odprejo, po hiši z jeziham in brinjam pokadi, in tla večkrat z jesiham pokropijo; vse smerdlive reči se morajo iz hiše in tud okolj prebivališ odpraviti.

Posebno je vsakemu hišnemu gospodarju in njega namestniku oestro zapovedano po mogočnosti za snažnost pohištev skerbeti in skerbno odverniti neosnaženje očitnih prostorov in ulic pred svojimi hišami, kar je že brez tega prepovedano bilo; tud jim je prepovedano, majhne slabo presračene prebivališa v temu času preveč z ljudmi napolniti.

3. Tud se v temu času vsakemu priporoči, berž po zdravnika poslati, če se ga tud kaka bolj majhna slabost ali driska loti, ker zamore samo zdravnik v začetku te boleznj nar lajše in nar bolj gotovo tej nevarnosti v okom priti. Ako bi pa zdravnik dalje stanoval, tedaj naj se bolnik v postelo vleže in naj pod navadno odejo leži; glava mora le lahko alj po navadi clo nič pokrita biti, v prebivališ se mora hladni zrak spustiti; bolnik naj pije mlačni ajbišov ali kamilčni te, kake dve alj tri šalce — in okolj trebuha se mu naj dene gorko zenofovo testo, in tako naj zdravnika pričaka.

4. Vsim sosesknim predstojnikam je zapovedano prodajavce po hišah (Hausierer), berače in ljudi, ker se brez službe okolj potepajo, po mogočnosti odvracati in zastran potrebne snažnosti večkrat hiše pregledati.

5. Navadno obiskovanje merličev je za sada prebivavcam prepovedano.“ (Sl. N.)

Kapla 13. Julija t. l. Vonder je tudi na Koroškim ljuč slovensčine zablisknila! 18. mali serpana so imeli učitelji in kateheti tukajšne dehanske okolice svoj prvi zbor v Doberli vesi (Eberndorf). Važniši pomenki tega zbora za te, draga Slovenija, so bili: de so učitelji, spoznavši prid in korist materinskega jezika, enoglasno sklenili, vpeljati mili materinski jezik prihodno leto v učivnice, vender tako, de v terjih in krajih, kjer tudi nemški otroci take obiskujejo, ostane še zmiraj nemški jezik poglavitni naučilni jezik, in de se bo slovenski jezik le kakor posamezni predmet po štiri ure v tednu učil in izobrazoval. Posebno krepko in možko sta se za slovensino potegovala gosp. Hofbauer, zgledni učitelj v Doberli vesi, in učitelj pri sv. Mihelu, kar kaže, de sta se že zavedla narodnosti svoje, in zapopadla postavo ministerstva. Slava in hvala njima! — Drugi pa posnemajte nju. — Tudi gospodi kateheti so sklenili, prihodnič, kolikor bo mogoče, sveto vero v milim materinskim jeziku učiti, in jo vcepiti v žlahne serca otrok. Prav tako, zakaj zares se sme v greh šteti, učiti sv. vero ljudi v njim nerazumljivim jeziku, ker današnji dan sv. Duh ne dela take čudeže, kakor ob šasu apostelnov, de bi slednji poslušavce slišal učenika govoriti v svojim maternim jeziku.

Za prvi začetik ta sklep ni zavreči, ker z enim mahljejem ne pade dob; v pol leta bo slovensina otročičam, kateri vsi za njo gorijo in plamtijo, tako gladko tekla, kakor medica. Ja zares čuditi se moremo, kdo je našo mladino s takim slovenskim duham navdal. Alj mar stariši njeni? jaz bi rekel, de ne, ker so nekteri njih še zmiraj nemškutarji, ino mlačni za uk svojih otrok, in jih namest k temu spodbadati, marveč od tega odvracujejo, kakor se mali sami pritožijo. Alj so serkali mar duh slovenski iz časopisov slovenskih, kakor

odrašeni mnogi? tudi ne, ker tacih brati ne znajo, in njim jih tudi noben ne prebira. Od kod toraj tako veselje do slovenščine? Drugače razumiti ni, kakor da vodi božja previdnost sama mladino našo; kar se je skozi več sto let trudilo, zatreti mili slovenski jezik, je bilo zapstoj, Bog sam varuje enakopravnost narodov, in če Bog za nas, kdo na nas? Če bo toraj po zgor spomnjenim sklepu ljubljena mladina naša v učivnici le kolikaj podpore najšla, bode napredovala v reči svoji, da bo veselje, in ne bo ji treba, poiskavati posamezne domoljube, in jih naprositi, da bi ji hotel kateri njih nove slovenske čerke pokazati, jo brati in malo pisati učiti. — Želeti bi bilo zares, da bi učitelji enkrat zdramili se po celi Slovenji, da bi željem svojih učencov vstregli, oni bi si sami polajšali stan svoj, otroci bi jih rajši vbogali, in se z večjim veseljem učili. Tudi naučeno bolje in dalje v glavi obderžali, ne bi več prazno slamo mlatali, klopi glodali, ino hlače tergali zastoj, kakor do sada; ko Mihac, kateri, ki je po tri štir leta hodil v šolo, potem pa mervico nemšine, katera se mu je siloma vbijala v glavo, pozabil, sedaj ne razumi ne nemšino, ne slovenščino, tako, da mora otac še zmiraj drugiga čitatelja iskavati, da mu prebere spise iz pisarnice dobljene; in s tem je overžen tudi tisti vzrok, kateriga je neki učitelj pri temu zboru izustil: „Stariši mojih učencov me zmiraj opominjajo le po nemško jih učiti, da jim bodo zamogli potem kako šrifto iz kancelije prebrati in razložiti.“ Le počaj, dragi pobratime, časi so se spreobrnili, kmalo te bodo stariši vsi opominjali narobe.

Želeti bi bilo tudi, da bi v taistih krajih, kjer nobeniga praviga učitelja ni, mladi duhovni pastirji botli to delo prevzeti iz ljubezni do svojih mladih ovčic, in jezika materniga. Lepo hvalo bi jim vedile ovčice njihov, in veliko plačilo bi jih čakalo v nebesih pri Očetu Bogu; posebuo, da bi po farah ustanovili slovenske nedeljske šole, katere tudi otroci od cerkve zlo oddaljeni in kateri druge dni v šolo priti časa nemajo, obiskati zamorejo; veliko koristniga se naučiti, in mladini, in po njej tudi starišem na serce položiti, ta šola priložnost daje. Otrokam se včas kake zale kipice ali podobe svetnikov, kaki molitebnik, ali kake druge bukvice podarijo; bolj vbožnim se podelijo tudi šolske bukve, in druge potrebne reči zastoj; otroci potem neizrečeno radi hodijo v šolo, še prav skušajo se, kateri z med njih se bo bolje učil, da bi kmalo zopet druge bukvice dobil. In potem bi se ne godilo tako, kakor mi je unidan neki zvesti bravec Novic pravil: „Jaz nikdar nisem v šolo hodil, tudi nisem imel kam iti, ker tacih ni bilo, ampak le nekdo mi je na papir čerke zapisal, in mi njih imena povedal, kater papir sim dve let nosil s seboj in ga gledal; potem so mi oče abecednico kupili! katero sim zopet dve let prebiral, in hvala Bogu sim se vendar toliko naučil, da zdaj Novice berem!“ — Zakaj veselje do kake reči dellehko prijetno stori. Toraj rečem še enkrat s slavnim Koseski-am:

„Gani se, komur je mar zahvala prihodniga vnuka;

Gani se, kogar je sram zasmehovanja rodu.“ —

A. Skerjanc.

Iz Gorice. Ostrašen je sicer zatiravec Slavjanstva z besedo: Enakopravnost, katera ga je, berž ko je iz Dunaja prigrumela, v serce hudo zbudila ino ranila; al se še mede, se zvija ino svoje hudonosne sklepe premišljava izpeljati. Ako ni še resnica dobrota tista, zaupajmo v Boga v naše moči, če se miliga Cara zlatih besed deržimo. „S skupnimi močmi.“ Tega načina se naš zatiravec nar bolj boji ino resno prestraši; zato se zjedinjenju nasprot stavi, podkupa zdaj kmeta, zdaj gospode, pošilja prosivne pisma po vsih dvorih, dokaže od Adama, iše, spregleduje, brusi svoj jezik,

jezo, prepir, razdelenje med nami voši ino podpera, se tolaži de svoj zlati čas zatiranja spet pride, zato pravi, zad mizo naslonjen: Zdjaj se mora človek en malo potuhniti, dopustiti, naj se te li neumni narod iztogoti, izdivja, potim takim pride rad, ko ptica o zimi pod streho. O tem času svojiga počitka pa se posmehva našim napredkam, našimu trudenju, kar v svoji glavi pajčevno misli, početje, naprave naše hudobno obsoduje, ino še spoditke, overe stavi, ako mu je le mogoče. Eden izmed enacih neslužnih gostov ino šuntarjev ljudstva naleti un dan na prebrisaniga kmeta, kteriga je mislil za svojo stran z podpisam dobiti: al kmet mu odgovori, kdo si, kaj se bom za lahe podpisal? Jaz lahov tukaj ne znam, al mora en lah iz mesta dvajset korakov se sprehajati, deb se našiga polja ne dotaknil? ino to je slovensko polje, vi lahi saj nimate nikjer kaj, kako se morem podpisati, da je vse sploh laško. En drugi se je pa z menoj terdo besedval, al je Gorica laška, nemška al slavjanska. Po dolgim praznim dokazanji, de je taljansko mesto reče serdit: Postavim, ako ni laško je stokrat poprej nemško, kakor slavjansko; ena ulica se imenuje Kočevija, ergo je nemško mesto, ker so prvi Kočevarji tukaj se vsedili, ino oni so nemškiga rodu.“ — Čas je tedaj, de se resnično ino prav živo za našo reč potegnemo!

J. Obalo.

Hervaska in slavonska dežela.

Iz Varaždina se nam piše 14. t. m. Samogiska deželna vzdiga in nekaj bataljonov honvedskih pod vodstvom Aulichia so skušali 11. t. m. armadi g. Nugenta v herbet priti. Nugent jih je pa hrabro prijel in za dve uri že ni bilo viditi ne vzdige ne honvedcov. Umaknili so se v svoje terdnjave pri Blatnim jezeru. Tu se je bataljon Kinskoviga regimenta posebno dobro obnesel, v kterim je tudi več vjetih Piemontezov uverstjenih. Vse novice iz doljnih krajev enako glasé, de mislijo Madjari na vso moč čez Tiso priti, in skozi Slavonsko in Hervasko do jaderskiga morja predreti. Upamo, de dobi Ban v kratkim znamenito pripomoč, de jim to yhrani. Njegova armada se je zlo stanjšala nekej v bitvah, še bolj pa od bolezní. — (Presse.)

Popotni iz okrajne Blatniga jezera povedo: de je tam staro in mlado vse razdraženo in na nogah, šance delajo, novince naberajo in v orožji vadijo, orožje se iše, in černa vojska vzdiguje.

Od tega, kar se na drugih straneh Ogerskiga godi, ti ljudje nič ne vedo. Madjari se zbirajo v Bakoniskim gojzdu. Košut, ki je zdaj pri Bemovi armadi, pusti po deželi rudeč križ okoli nositi in križansko vojsko pridigvati. (Pr.)

Prešporek 15. t. m. Nitra je enkrat vendar od cesarskih posedena. Pridigar Hurban je v gornjih (severnih) županijah in nabira za cesarsko bandero; pridga v vsaki vasi in skuša s svojo ognjeno besedo ljudstvo pregovoriti, da bi za orožje prišlo.

Pešta je prazna in pusta, karkoli zamore orožje nositi, je šlo z Madjari, v Pešti ga ni študenta, ne zdravnika. Pred odhodam se je Košut po navadi v obširnim govorjenju poslovil; opominjal je ljudstvo v Pešti, se mirno deržati, on je njim clo zapovedal, Avstrijanam cesarsko bandero nasproti nesti, de se mesto ne pokončava. Za dva mesca bode zopet prišel. Končaje je še omenil, de je Görgej zopet ozdravil. (Presse.)

Slavenski Jug opominja zastran cesarskiga razglaša od naprejšniga odškodvanja grajskakov svitliga bana in deželne oblasti, naj gledajo, de se autonomia Hervaske in Slavonske dežele malo po malo ne vniči.

V Zagrebu se je društvo domorodcov sbralo, ki hoče za igre v narodnim gledišu skerbeti.

Moravia in Silezia.

Svitli cesar Francisek Jožef je 15. t. m. ob 7 zvečer v Berno prišel, spremljen od ministrov: Schwarzenberga, Bacha in Gyulaia. Mesto in predmestja so bile razsvetljene. 17. zajutra se je zopet na Dunaj povernil. —

Ogerska dežela.

Razglas iz glavniga stana armade na jugu: 20. Junija je bila med brigado Kničanina in Magjari pri Perlezu znamenita za nas srečna bitva.

Sovražnik, ki je bil že Begov vodotok (kanal) prestopil, je bil v daljšim napredovanju proti Titelu od prednjih straž Šajkašev dolgo zaderžan in na zadnje od nastopivnih trum z bajonetam čez vodotok nazaj sunjen.

Nar veči zasluga gre nadlajntantu Stuhliku, ki je s polovico kompanije nar važniši vstop zoper močnejšiga sovražnika dolgo branil, in tudi pri napadu svojo hrabrost pokazal.

Do 11. t. m. je bil ban Jelačić še v starih postavljenju; on čaka, de bodo druge armade delati in močno napredovati jele.

Madjarska armada pri Komarnu stoji mirno, Dembinski jo vodi; Görgej, kteriga so Peštanski časopisi tožili, de brez dela pri miru stoji, je odstavljen.

16. t. m. Iz glavniga stana generala Haynau v Nagi Igmand je prišla novica, de je Moltkov oddelik v Budim stopil. Armada Paskeviča stopa čez Waitzen na levim bregu Donave naprej. Madjari so skušali tam predreti, ali Rusi so jih z veliko zgubo nazaj proti Komarnu zapodili, tako de so na levim in desnimbregu Donave obdani in zapleteni. Število begunov in prestopnikov se množi. (W. Z.)

V Kronstadtu na Erdeljskim je 8 bataljonov Rusov, drugi se še iz Moldavie pričakujejo; General Lüders se je z glavno armado po pomirenju Seklerske dežele proti Hermanstadtu podal.

* Glavni stan vikšiga generala Haynau je bil 16. t. m. še v Nagi Igmandu. 17. se je imel v Dotis predstaviti. Glavna moč Rusov je med Waitzen in Gran (Ostrogonom). Košut se je mende naglo iz Czeglada proti Ketskemetu in Segedinu obrnil, ker so se Rusi iz Debrecina proti Solnoku vzdignili. Stolni beligrad (Stuhlweissenburg) so posedli naši že 14. t. m. Nugent je posedel Körmend, Kanizo in Kerstel na Blatnim jezeru brez boja. (W. Z.)

Ptuje dežele.

Nemška. Odkar so bili Nemci od Danocov pri Fridericii jako potolčeni, se po nemških časopisih že pogostoma bere, de se bodo Nemci z Holstejnjam zadovoljiti mogli, Šlesvig pa ostane odločen od nemške zveze ali deržave.

Na Badenskim imajo vstajniki še samo terdnjavo Rastatt; veči del badenskih bojevavecov se je v Švajco vmaknilo, kjer se jih bodo tudi koj naveličali; nekteri clo govore, de mislijo Prusi tudi švajcarsko mejo prestopiti, kjer bi jim šlo za Novigradski kanton (Neuenburg), čigar knez je po zgodovinski pravič Pruski kralj.

Laška. Francozki vikši general Udino je poslal po obristu Nielu svetimu očetu v Gaeto ključé rimskiga mesta.

Rimska narodna straža je razpušena in bode v kratkim vnovič sostavljena.

Ker se v Rimu vmori nad Francozi in tudi nad mesčani množe, je francozki general zaukazal, vse orožje mesčanam odvzeti.

Veliko rimskih vojakov se je berž francozki oblasti podverglo.

Od Garibaldita in njegove trume se nič gotoviga ne ve.

Nepolitiški del.

Jagode.

(Iz českega kraljodvorskega rokopisa.)

Gré po jagode mja mila,
Grede v zelen gojzdek.
In zadere ostro ternje
Si v nožico belo.
Ah, ni mogla na nožico
Milena stopiti?

Oj, ti ternje, ostro ternje
Kaj si jo ranilo?
Toraj bodeš, ostro ternje,
Verženo iz gojzda.

Čakaj mila v hladku tukaj,
V gojzdičku zelenem.
Jaz po belega konjiča
Tečem na ločico.

Na ločici se konjiček
V gostej travi pase;
Moja mila pako v hladku
Milega čakava.

Jame mila žalovati
Tihoma v gojzdiču:
Kaj poreče moja mati,
Jaz nesrečno dete!

Vedno mi je djala mati:
Varaj se mladenčev!
Čemu se jih varovati,
Ki ljudje so dobri?

In prijezdil sim na konjču,
Kakor znežek belem,
Skočil s konja, veji pripel
Za sreberno uzdo.

Objel devo, k sercu stisnul
In poljubljal usta,
In pozabi krasna deva
Bolni tern v nožici.

Sladko sva se milovala
Do zahoda solnca.
Hiti proti domu, mili,
Solnce nama zajde.

Skočil berž sim na konjiča
Belega ko snežek;
Vzemsi mileno v naročje
Sim domu odjezdil.

Slovenci na Ogerskim.

Spisal P. Kozler.
(Konec.)

Jezik ogerskih Slovencev je jeziku bližnjih štajerskih Slovencev nar bolj enak. Tode se tudi v več narečij razdeli; in vsaki kraj jo drugači zavija, kakor bolj se Madžarom, Nemcem ali Hervatom približuje. *) Nar bolj se loči od drugih narečje prebivavcev v doljnem Sineku in v Štefanovcih, kjer besede zlo potegujejo, in mnogokrat u ko ū izgovarjajo.

V duhovnim omikanju in jeziku tega Slovenskiga naroda se je malo, skoraj clo nič storilo. Duhovne so iz pomankanja izobraženih Slovencev zdaj iz Hervatov, zdaj iz Slovakov volili, v nar novji dobi se clo iz naj iskrenejših Madžarov, ki niso znali čisto slovensko pridigovati. Stoletja je moglo ljudstvo brez tiskanih bukev biti; duhoven je bil primoran, evangeli, preden je na prižnico stopil, iz latinskiga ali hervaskiga si prestaviti; kako se je tu na čistost jezika gledalo, si lahko mislimo. Zavolj pomankanja sredstev in pripomočnikov je moglo mnogo spisov netiskanih ostati. Med katoliki je posebno fajmošter pri sv. Benediktu, Nikolaj Kuzmič, veliko pripomogel. On je nedeljske evangelije predstavil, kateri so na stroške škofa Szily—ta 1780 v natis prišle. Kuzmič je tudi pesmarico in molitvine bukvice na svetlo izdal, bukve za bolnike, veliko in majhno abecedo, katekizem in majhno sveto pismo.

Protestanti so v letu 1771 novi zakon pustili natisniti, pozneje tudi pesmarico pod naslovom: Gradual, in manje molitvine in sol-

*) Katolški Slovenci na Ogerskim na sledeči način „Oče naš“ molijo: Otec (tudi Oča) naš: ki si vu nebesaj, sveti se ime tvoje; pridi kralstvo tvoje, bojdi vola tvaja kak na nebi, tak i na zemli. Krūha našeg vsak deneznjega daj nam ga dnes i odpusti nam duge naše, kak i mi odpuscamo dužnikom našim, i nevpelaj nas vu skūžavanje, nego odslobodi nas od hūdoga. Amen

Jahody.

Ide má mila na jahody,
Na zelená borka.
Zadřeše si ostré trnie
V belitkú nožicu.
Nemože moje zmlitka
Na nožicu vstúpitl.

Ach ty trnie, ostré trnie,
Čemu si bol zdělo?
Zato budeš, ostré trnie
Z borek vymytěno.

Poždi mila v pochlaďečce,
V zeleně borečce;
Jaz dobichu na palúček
Po koniček biely.

Koniček se na palúce
V hustěj trávě pase.
Moje mila v pochlaďečce
Na milého zdaje.

Je sě milá žalovati
Po tihunko v borec;
Ach če řekne moje mati,
Jaz nešťastna roba!

Vezdy mi Fiekaše mati:
Chovaj sě junošl!
Čemu sě junošl chovatl
Kdaz sū dobri ľudie?

I prijedech na koničce
Jako sněžek bielēm;
Skočich s koně, vězech na suk
Za stříbernú uzdu.

Objech děvče, přizech k srdcu
I celovach usta;
I zabude krásná děva
V nožici bolny trn.

Laskachom sě, milovachom,
Slunce na záhodě.
Pojed, mily, ručce domov,
Sluněčko nam zajde!

Vskočich ručce na koničček,
Jako snežek biely;
I vzech zmlitku v náručie
Otjedech s niú domov.

ske bukvice. Te knjige so večidel v madžarskim pravopisu pisane; le redko se še kakšnin iztis od njih dobi, ker so kmalo vse pobrali, in drugih nikoli tiskali niso.

O času reformacije se je tudi med ogerskimi Slovenci protestantizem razširil; posebno pa so bili posestniki Lendavskiga grada, imenom Juri Szechy (1605), ki so luteranstvo vpeljali in mu pripomogli; več iz Kranjske in Štajerske izgnanih slovenskih protestantov se je tukaj naselilo; torej tudi še dandanašnje nar več protestantov okoli Doljne Lendave živi.

Veselje luteranov je pa komaj stoletje terpel; ker so jih marljivo jeli preganjati in spreobračati. V farni okolici sv. Gotharda so bili po povelji cesarja Ferdinanda II. pregnani; torej tudi še dandanašnje v st. Gothard—ski dehantii nar manj protestantov najdemo.

Akoravno se doba pregnanja pastrov na tanjko določiti ne da, je vunder gotovo, de je škof grof Nadazdy v letu 1729 oltarje Doljno—Lendavske cerkve posvečil.

Zdaj ni bilo nobene protestantske cerkve v slovenski deželi več; protestanti so ob nedeljah in praznicih svojo pobožnost (andoh) v katolških cerkvah opravljali, in le enkrat ali k večim dvakrat v letu so šli v Čugo v Zaladski županii k spovedi. Zatorej so bili tudi tukaj, kakor tudi v nekterih drugih krajih slovenskiga jezika javeni pastori postavljeni. Terpivni (Toleranz—) patent ljudomiliga in neumerliga cesarja Jožefa II. jim je sopet njih poprejšno božjo službo pripustil; in od te dobe sem so se tudi protestantske cerkve sozidale.

Oglas

Jugoslavjanske Krestomatije.

Po pravilu ravnopravnosti bodo se slavlanski učenci na visjih učilnicah t. j. u latinskih šolah in na vseučiliščah tudi učili materiniga jezika in narodne književnosti ali literature. To pak je kako za učitelja tako tudi za učence močno težko, ako nije knjige, u

kateroj bi se najšlo iz večega števila pisateljev mar nekaj maliga, t. j. ako nije krestomatije.

Leta misel me je napeljala že pretekliga Novembra, da se lotim jaz letiga dela. Razni zadržki so me motili, tudi neimamo dozday ni ene same knjige, katera bi mi le trohico pot kazala; po takim mi je komaj zdaj mogoče, en glaven del dokončati.

Ime lete krestomatije bo „Cvetje jugoslavjansko s dodanimi cveti drugih vertov slavlanskih“. Ime samo že kaže, kar bo zadržek lete knjige. Zapopasti ima celo jugoslavjansko literaturo, tedaj bo imela spise jugoslavjanskih pisateljev iz vsih krajev; letim je dodjano ko primeri ali zgledi jezika nekaj spisov iz ostalih slavlanskih narečij. Pri tem sem gledal, koliko mi je bilo mogoče na najimnitnejše dela, in na spise, od katerih bi se najšel morebiti jugoslavjanski prevod slovenski ali pak ilirski. — Se ve, de bodo spisi vsakiga narečja skup vredjeni tako, da bodo vsi ilirski ene verste skup, vsi slovenski itd. Vsaka književnost se razdeli v pesništvo in prozo. Najprije namenil sem spise pesničke in prozajčke u eno knjigo zjediniti; alj mi je po takim preveč narasla; tedaj sem se lotil najprije pesničkiga dela. Prozaički del je tudi že malo da ni clo gotov, in bo razglašen kmalo za pesničkim, in na zadnje mislim, ako bo mi mogoče čez obadva dela besednik ali rečnik bolj neznanih besed zložiti.

Pesnički del bo imel spise iz dva in šestdesetih jugoslavjanskih podpisanih, in posebno slovenskih nepodpisanih pisateljev; razun tiga nekaj maliga iz Deržavina, Puskina, Kozlova, Kollara, Čelakovskiga, in Jablonskiga; iz Šimunoviča, Mickieviča itd.; iz „Rukopisa Kraljodvorskiga“ in iz „Igora“. Poleg tiga sem vzal razun mnogih jugoslavjanskih tudi nekatere narodne pesme iz koliko mogoče vsih ostalih slavlanskih narečij; in vse lete večidel u domačem njihovem pravopisu.

Leti del razredil sem u četiri dele: I. u pevateľni ali lirički; II. u pripovedajoči ili epički; III. u dramatički del; IV. u smes. Vsakimu delu bo od kraja pridjana kratka teorija o njemu. Koliko pol (Bogen) bo imela cela krestomatija pesnička, ne premorem preglednuti; kó bo tiskan prvi zvezik (Heft), bom bolj lahko to presodil; kó se mi zdí, bo imela okol 35 do 40 pol, in trudil se bom, de ne bo širja.

Pervi zvezik, ki bo najprije razposlan, in ki mu je pridjano slovenski in ilirski kratko krasoslovje ali estetika, bo zapopadel celi lirički razdel.

Plačevalo se bo za vsak zvezik, ko bo razposlan; cena za vsakih pet pol je 15 krajcarjev srebra.

Žalostno stanje našega knjižestva me prisili, to delo na predbroj ali podpise na svetlo dati; po namenu in osnovi letiga dela bi močno rad bil, da bi si ga u vsakim malo imenitnejšim mestu vsak lahko priskerbel; alj u mnogih mestah nevem nikakiga gospoda za to.

Podpise bodo tedaj jemali:

U Gradcu: g. Muršec, in slovensko društvo, u Marburgu: g. prof. Matjašič,

na Ptuju: g. Terstenjak Davorin, u Celorcu: g. prof. Javornik, in slovensko društvo,

u Celji: g. prof. Konšeg, u Ljubljani: g. Cigale, in slovensko društvo, u Gorici: g. prof. Premru, in slovensko društvo,

u Terstu: zložitelj sam in slavlansko društvo, u Beču: g. Vuk Stefanović Kar., i knjigot. Wenedikt.

u Varašdinu: Narodna čitaonica, u Zagrebu: g. prof. Babukić in ilir. nar. čitaonica,

u Karlovcu: nar. čitaonica, u Vinkovcih: g. prof. Vanjiček,

u Diakovaru: g. Topalović, u Reki: g. Kurelac,

u Zadru: g. prof. Kuzmanić, in slavlanska lipa,

u Kotaru: g. Čučak, u Dubrovniku: g. prof. Orsat Počić,

u Pazinu (Pisino): g. prof. Rikoli.

Zdaj pa se prosim vse tukaj in posebno lično mi nepoznane gospode, naj mi ne zamerijo, de nje tako nadlegujem; in zadnjič prosim, da se po tim zavoljo števila natisov ravnati premorem; in ker bi močno rad prvi zvezik mesca Listopada razposlal.

U Terstu 10. Julija. 1849.

Ivan Macun,

časni učitelj lat. šol. in slovenskiga jezika.